

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

людського суспільства, різні ідеї та уяви щодо творчої справи знаходили своє вираження в сакральних міфах, у поезії й у філософських творах. Спроба деяких філософів переманити увагу людей у бік техніки та віддавати свою людську енергію в розвиток техніки. Можемо стверджувати, що саме гуманітарні галузі науки прагнули до збагнення сутності техніки, але не техніка намагалася зрозуміти гуманітарну сферу громадського життя. Хоча цей принцип - положення про первинність гуманітарного початку перед технічним – є тією основою, на яку опирається гуманітарна філософія техніки, все-таки цей принцип в умовах високо розвинутої технічної культури не є ні самоочевидним, ні незаперечним. Для Арістотеля, наприклад, було очевидним, що творча технічна діяльність людини не є сама по собі ціль, а також політичною структурою, усередині яких ця діяльність матеріалізується. Становлення технологічного розвитку привело до того, що гуманітарна філософія техніки починає регулярні спроби захисту своєї фундаментальної ідеї – принципу пріоритету гуманітарного, нетехнічного, початку над технічним.

Захист гуманітарних початків у техніці більш інтенсивно та стійко, чи технічного, інженерного початку, виходить на передній план у романтичному русі. Романтики намагалися затверджувати важливість таких форм людської діяльності, що, на їхню думку, здатні перебороти подібну обмеженість. Романтиків надихали ідея автономності людської особистості незалежно від структури цивілізації та про ставлення про можливість існування визначеної вітальної здатності людського духу.

Поступивши за цим романтична критика, технічного прогресу Нового часу, що притупляє і пригнічує істотні елементи людського життя, стала багатою та різноманітною традицією. У першій половині XX століття екзистенціалісти та близькі до них філософи використовували філософію життя для того, щоб показати проблематичні аспекти сучасного технологічного суспільства. Однак краще аналізувати сучасних філософів, представляють саме гуманітарну філософію техніки: Льюїса Мамфорда (1895-1990), Хосе Ортега-і-Гассета (1883-1955), Мартіна Хайдеггера (1889-1976) і Жака Еллюля (1912-1994).

Література

1. Mitcham C. What is the Philosophy of Technology? International Philosophical Quarterly 25 (1):73-88. 1985.

А. Гарань, Т. Коберська

Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

СЕМАНТИКА СТИЛЮ В АРХІТЕКТУРІ

A. Haran, T. Koberska

SEMANTICS OF STYLE IN ARCHITECTURE

Архітектурний стиль вважається сукупністю основних рис та ознак архітектури певного історичного часу і місця, що проявляється у функціональних, конструктивних чинниках, а також у мистецьких особливостях будівель та споруд. Семантичне, тобто смислове, змістовне значення, яке несе архітектурний витвір, не менш важливе, ніж його функціональне призначення та художнє оформлення.

Архітектура завжди тісно пов'язана з нашим життям. Усе в ній від форм, яким надавалась перевага, до вибору певних типів споруд – транслює умови часу та стилю, до якого вона відноситься. На архітектуру впливають різноманітні фактори: етнічні, соціальні, економічні, наукові та технологічні. Істинний характер історичної епохи завжди проявляється в архітектурі, не залежно від того, чи відбувається наслідування минулого чи виявляється незвідане нове [1]. Архітектурний витвір містить символічне навантаження та бере участь у комунікації, а отже – постає текстом, який прочитується, переосмислюється і

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

має значний простір для подальших нових інтерпретацій, що і обумовлює актуальність даної теми дослідження.

Основна маса праць у науковому мистецтвознавстві, присвячених художнім стилям, була спрямована на дослідження природи самого явища та механізмів стилеутворення у філософському, культурологічному, семіотичному, системно-синергетичному аспектах. У теорії архітектури та мистецтвознавства найбільш зручним та популярним «описовим засобом» для архітектурних форм стало поняття стилю [4, с. 336]. Сильова методологія представлена у працях А.Ріглі, Г.Вельфліна, Д.Рассела, В.Перетца, В.Руднева, О.Устюгової, Н.Чечель та ін. У межах цього підходу історія мистецтва постає як послідовність «великих стилів», «стилів епохи», що вживається у таких значеннях як; стильова єдність, яка охоплює всі види мистецтва, є спільною для всіх художників певної доби і виражає її «дух»; певний ступінь розвитку чого-небудь, найвища якість індивідуального творчого зростання; рівень узгодженості формальних елементів; результат реалізації потенцій культури [6, с. 336]. Культуролог А.Кребер вважає, що стилю притаманні характерність, своєрідність і співвіднесення з певною модою. Важко заперечити, але суті стилю це не розкриває. Ю. М. Лотман пропонує семіотичну концепцію стилю, розширюючи саме це поняття до «стилю культури». Саме семіотичний підхід дозволяє схопити сутність стилю. Архітектурна семіотика формується на основі трьох складових: семантики, що визначає смислове наповнення архітектури; синтаксису, який відповідає за співвідношення архітектурних форм в самій композиції та по відношенню до цілого; прагматики, що переймається питаннями сприйняття архітектурного образу й намагається зрозуміти зв'язок між знаками і їх користувачами. Завдяки поширенню семіотичного методу «мову» стали розуміти не лише як вербальну мову літератури, але як сукупність знаків будь-якого характеру, своєрідний інструмент і правила їх використання, що в підсумку дає мовний код, який абсолютно не обов'язково повинен бути словесним. Тому, говорячи про мову архітектури чи танцю використовують слово «мова» не метафорично, а буквально, термінологічно. Під мовою мистецтва, мовою архітектури розуміється сукупність знаків, якими вони користується (інвентар) і правила поєднання цих знаків (граматика), що і складає мовний тобто семіотичний код мистецтва. Якщо текст постає перед нами організованою сукупністю знаків, то він дискретний, подільний на більш дрібні і прості одиниці. Межею такого поділу повинен стати найпростіший, елементарний знак, з якого можна скласти алфавіт мови даного мистецтва. Стиль – це теж своєрідна знаково-образна мова мистецтва. Тактика відбору знакових засобів у стилі передбачає тяглість до однаковості, впорядкованості. В основі формування стилю лежить стильовий фільтр, який і забезпечує відбір засобів. Строгий режим функціонування фільтра дозволяє створити чітко витриманий стиль, (наприклад бароко). Пом'якшення фільтру сприяє виникненню варіативності стилю, аж до його строкатості.

Процес пошуку конкретного стильового праобразу був тривалим та доволі специфічним. Часто асоціації, пов'язані з тим чи іншим архітектурним історичним стилем, зароджувалися у колах позаархітектурних: у релігії, літературі, філософії, що формували концепції трактування різних історичних епох. Сильові форми архітектури «моделюють» образ світу, або онтологічну дійсність. Це означає, що відношення архітектури до світу не вичерпується тим, що архітектура складає частину цього світу [3, с. 85]. Архітектура, як і культура входить у світ або включається в нього. Це означає, що не будучи рівною всьому світу за обсягом і складаючи лише частину світу, архітектура тим не менш символічно демонструє його структуру вцілому. Архітектурні об'єкти, з одного боку, є утилітарними, і при їх сприйнятті ми звертаємо увагу на їхні характеристики, а саме – технічну конструкцію, застосовані матеріали, функціональність. З іншого боку, вони є витворами мистецтва, тому сприймаються психологічно-емоційно та розглядаються як цінність в культурі.

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

Отже, семіотичний підхід до архітектури та мистецтва проєктування дозволяє сформувати розуміння взаємозалежності світоглядних домінант культури та її архітектурних стилів. Адже, як казав Г. Спенсер «Архітектура, скульптура, живопис, музика та поезія справедливо можуть бути названі кольором цивілізованого життя» [2, с. 85]. Тобто виявляється, що архітектуру неможливо відокремити від її способу навіть засобами всемогутньої філософії, культури, історії та економіки. Адже архітектура постає системою, що поєднує усі чинники, та прямо впливає на смисловий світогляд людства. Стиль зароджує культуру, а культура водночас породжує стиль. Різні стильові зв'язки формують наше сприйняття, нашу буденність та розуміння архітектури в контексті інших культур. Архітектура дозволяє матеріально виразити абстрактні цінності, може побачити як у «склі та бетоні» реалізуються структури соціальних відношень. Сьогодні виступає національною зброєю у подоланні наслідків русифікації та тоталітаризму, постулюючи вимогу декомунізації архітектури. Адже архітектура – це не лише застигли будівлі, а образ душі суспільства, що здатна виявляти й продукувати цінності та формувати ідентичності.

Література

1. Архітектура як мистецтво творення споруд. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10739/>
2. Архітектура: застигла музика в камені. URL: <https://concert.ua/ru/event/anna-misyun-odessa#:~:text=>
3. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури, 2018.
4. Давидич Т.Ф. Стиль як мова архітектури. Харків: Гуманітарний центр, 2010.
5. Коннов О. Ф. Історична динаміка художнього стилю. Київ. 2015. 187 с. URL: <http://www.npu-etestet.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/konov-mono.pdf>
6. Лінда С.М. Семантика форми в архітектурі. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/bitstream/handle/987654321/1625/11.pdf?sequence=1>

І. Гринюк, А. Довгань, докт. філос. наук, проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ТЕРМІН - ЯК ЗВ'ЯЗНА ЧАСТИНА СУДЖЕННЯ

I. Hryniuk, A. Dovgan, Dr., Prof.

THE TERM IS A COHERENT PART OF THE JUDGMENT

Хто інтенсивно займається логікою, намагаються переконати більшість, що докази складаються із суджень, а судження - з термінів. Звідси випливає, що термін, не що інше, як зв'язна частина (*pars rvinqua*) судження. Визначаючи, що таке термін, Арістотель пише в першій книзі "Першої аналітики": "Терміном я називаю те, на що розкладається судження, то, що приписується і те, чому приписується, незалежно від того, приєднується або віднімається те, що виражається за допомогою дієслів бути і не бути.

Але хоча будь-який термін є або може бути частиною судження, не всі терміни мають ту саму природу, і тому для того, щоб мати досконале знання термінів, необхідно попередньо вияснити деякі відмінності між ними. Варто знати, що Боецій у першій книзі "Про тлумачення стверджує, що мова може бути троякого роду: написана, вимовлена й уявна, тобто що має буття тільки в розумі. Подібно цьому і терміни бувають троякого роду, написані, вимовлені і уявні. Написаний термін є частина судження, написаного на чому-небудь, його можна бачити тілесним очима. Вимовлений термін є частина вимовленого вустами судження і по своїй природі такий, що його можна почути тілесними вухами. Уявний термін є інтенція або враження (*passio*) душі, природним способом означаюче щось або причетне до означення; по своїй природі воно таке, що складає частину уявного судження і заміщає те, що воно означає. Ось чому ці уявні терміни і складені з них судження